

Наливайко Лариса Романівна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін

юридичного факультету,

Заслужений юрист України

Зеленіна Олена Володимирівна

слухач магістратури

юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУБ'ЄКТИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Одним з основних питань в юридичній науці є правозастосування, підстави правозастосування, правозастосовний акт, правозастосовна процедура, структура правозастосування, а також об'єкти та суб'єкти правозастосування. У процесі розбудови правової держави та громадянського суспільства в Україні діяльність, пов'язана із правозастосуванням, стала більш актуальною та вимагає додержання принципу верховенства права в державі та ефективного застосування правових норм в усіх сферах суспільного життя.

Дослідженням суб'єктів правозастосування та правозастосовною діяльністю взагалі займалися М. Белкін, М. Гнатюк, В. Дума, І. Дюрягін, Л. Зуєв, В. Лазарєв, Л. Наливайко, П. Недбайло, А. Перепелюк, П. Рабінович, О. Юхимюк та ін.

Правозастосування є формою реалізації правових норм, яка полягає у здійсненні їх приписів через владні індивідуальні акти уповноважених органів держави чи громадських організацій та їх посадових осіб [1, с. 272]. З наведеного визначення випливає, що суб'єктами правозастосування є органи державної влади, громадські організації та їх посадові особи.

На думку П. Рабіновича, до правозастосовної діяльності мають відношення лише державні органи та уповноважені на це державою органи громадських об'єднань [2, с. 528].

В. Лазарєв зазначає, що суб'єкти правозастосовної діяльності завжди виступають у «двох особах». З одного боку, вони діють від свого імені, висловлюють свою думку, демонструють свої почуття, з іншого – вони виступають від імені держави та є виразниками державної думки [3, с. 29]. Тому суб'єкти правозастосовної діяльності, як представники влади, мають бути наділені якостями моральної та правової культури, високим рівнем професіоналізму та відповідальності.

Щодо громадських організацій, як суб'єктів правозастосування, то держава наділяє їх певними юридичними правами і покладає на них певні юридичні обов'язки в діяльності правозастосування, а однією з форм громадсько-

го самоврядування є застосування права у внутрішніх справах громадських об'єднань. Діяльність громадських об'єднань у сфері правозастосування регулюється поєднанням правових норм, в яких визначаються права та обов'язки об'єднань, та статутних положень. Серед громадських об'єднань, які наділені правозастосовними повноваженнями, можна виділити професійні спілки, громадські формування з охорони громадського порядку, громадські формування з охорони державного кордону та інші.

Порядок здійснення правозастосування посадовими особами залежить від сфери реалізації владних повноважень. О. Юхимюк залежно від правового статусу суб'єктів правозастосування виділяє чотири типи правозастосування: судовий, адміністративний, квазісудовий та квазіадміністративний [4, с. 133–134]. Судовий тип правозастосування характеризується незалежністю суб'єктів, якими є наділені імунітетом судді як посадові особи. Судді не підпорядковуються іншим органам влади й здійснюють правосуддя спираючись на норми чинного законодавства, а судова процедура регламентована нормами чинного процесуального законодавства з гарантуванням права на судовий захист та дотриманням принципів презумпції невинуватості, гласності процесу, об'єктивної правди, рівності сторін, послідовності процесу, змагальності сторін. Суб'єкти адміністративного типу правозастосування мають державно-владний характер, бо ними виступають посадові чи службові особи державного органу чи органу місцевого самоврядування, які часто виявляються стороною у справі, а застосування ними права визначається службовими вказівками та внутрішніми інструкціями. У квазісудовому типі суб'єктами правозастосування виступають різного роду позадержавні громадські інституції: мирові суди, медіаційні комісії, погоджувальні комітети, третейські суди тощо. При квазіадміністративному типі правозастосування суб'єкти виносять владні правозастосовні акти-рішення, що містять конкретно-індивідуальні правила поведінки і приймаються державними та недержавними організаціями (банками, страховими компаніями), що реалізують завдання в галузі державного управління.

Не можна оминати той факт, що П. Недбайло в монографії «Применение советских правовых норм» до суб'єктів правозастосування відносить громадян, хоча й не наділяє їх повноваженнями з видання індивідуальних правозастосовних актів [5, с. 112]. У наш час фізичні особи мають право одночасно стати й юридичними особами. Саме в цьому аспекті правозастосування співпадає з використанням як формою реалізації норм права, тобто реалізацією встановленого та гарантованого права.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що застосування права – це різновид управлінської діяльності органів державної влади, їх посадових осіб, а також уповноважених державою суб'єктів з підготовки та прийняття індивідуально-конкретних приписів, якими надаються права та покладаються обов'язки. Результатом правозастосування є персоніфікований правозастосовний акт. До суб'єктів правозастосовної діяльності належать органи держав-

ної влади, громадські організації та їх посадові особи, неоднозначним є статус громадян як суб'єктів правозастосування. Залежно від правового статусу суб'єктів виділяють судовий, адміністративний, квазісудовий та квазіадміністративний типи правозастосування.

Література

1. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / уклад. : Л.Р. Наливайко, М.В. Беляєва. – К. : Хай-Тек Пресс, 2016. – 600 с.
2. Рабінович П.М. Застосування правових норм : юридична енциклопедія / П.М. Рабінович. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 2: Д-Й, 1999. – С. 528.
3. Лазарев В.В. Социально-психологические аспекты применения права / В.В. Лазарев. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1982. – 312 с.
4. Юхимюк О.М. Типологія правозастосування / О.М. Юхимюк // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. – 2012. – № 19 (1). – С. 132–134.
5. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм / П.Е. Недбайло. – М. : Гос. изд-во. правовой лит., 1960. – 310 с.

Наливайко Лариса Романівна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету,
Заслужений юрист України

Зіннатулова Ганна В'ячеславівна

студентка Навчально-наукового
інституту заочного навчання
та підвищення кваліфікації

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МІСЦЕ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Захист прав і свобод людини і громадянина в Україні має пріоритетне значення в умовах євроінтеграції. Недосконалість чинного законодавства та, особливо, механізмів його реалізації не дозволяє всебічно гарантувати захист законних прав та інтересів громадян. В цьому аспекті особливого значення набуває юридичний клінічний рух, спрямований на активізацію кваліфікованої правозахисної діяльності в Україні.

Значний внесок у дослідження юридичної клінічної діяльності в Україні зробили вітчизняні вчені-фахівці різних галузей правової науки, зокрема: М.В. Дулеба, А.О. Галай, К.Г. Головачова, В.А. Єлов, Р.С. Кацавець, С.В. Ківалов, В.М. Кравчук, Ю.І. Матвєєва, С.І. Молібог, В.В. Молдован, О.О. Орлова, Д.Г. Павленко, М.І. Пашковський, Ю.М. Савелова, О.Л. Соколенко,